

Gordinesti-Stinca goła jako modelowy przykład rozwoju i schyłku obronnych osiedli kultury trypolskiej z końca IV tys. BC.

Od wielu lat zainteresowanie europejskich badaczy budzi funkcjonowanie społeczności kultury trypolskiej, traktowanej jako pierwsza neolityczna wschodnioeuropejska cywilizacja. Rozwijała się ona od przełomu VI/V tys. BC do początków III tys. BC na obszarze od Dunaju po Dniepr. Jej klasyczny etap wyróżniają wielkie, nawet kilkuset hektarowe osiedla o zabudowie na planie wielorzędowej okolicy i bardzo regularnym rozplanowaniu domostw. Bogato malowana ceramika wzorami zapewne o znaczeniu symbolicznym, figurki antropo- i zoomorficzne pokazują kunszt ówczesnych twórców. W połowie IV tys. BC obraz tej kultury zaczyna się zmieniać. Następuje stopniowa dezintegracja kultury trypolskiej i jednocześnie intensyfikacja kontaktów między jej społecznościami a ugrupowaniami kultur zachodnich. Zanikają wielkie osady a ich miejsce zajmują niewielkie kilku hektarowe. O ile w przypadku osiedli reprezentujących początkowy etap tych zmian łączony z grupą Brynzeny, datowaną na pierwsze stulecie drugiej połowy IV tys. BC, można opisać sposób ich zagospodarowania, to takimi informacjami nie dysponujemy dla najmłodszego okresu funkcjonowania tej kultury, reprezentowanego przez grupę Gordinesti.

W sposobie zagospodarowania przestrzeni osiedli ukryte są informacje nie tylko o charakterze społeczności je zamieszkujących, ale także prowadzonej przez nie gospodarce. Nie można obecnie ocenić cech funkcjonalnych domostw i relacji między nimi zarówno w przypadku mega-osiedli, jak i młodszych reprezentujących drugą połowę IV tys. BC kultury trypolskiej. Lukę tę mogą wypełnić badania wykopaliskowe niewielkiego osiedla w Gordinesti, ulokowanego w miejscu o naturalnych walorach obronnych i reprezentującego końcowy akord tej kultury. Opracowanie odkrytych tam źródeł z wykorzystaniem tradycyjnych, jak nowoczesnych narzędzi analitycznych z obszaru bioarcheologii (np. stabilnych izotopów) pomoże określić nie tylko sposób wykorzystywania przestrzeni osiedla, funkcji poszczególnych budowli i ich otoczenia, ale i ocenić rodzaj gospodarki prowadzonej przez ludność zamieszkującą to osiedle.

Określenie cech zagospodarowania przestrzeni osad kultury trypolskiej z końca IV tys. BC. ważne jest również z perspektywy jej związków z zachodnimi ugrupowaniami: kultury pucharów lejkowatych i kręgu badeńskiego. W tym okresie również społeczności tych kultur zakładały osady w miejscach o naturalnych walorach obronnych i tak jak Gordinesti dodatkowo umacniane wałami. Czy odmienny sposób lokowania osiedli – w stosunku do charakteryzującego wcześniejsze mega-struktury kultury trypolskiej - był efektem przemian gospodarczo-osadniczych zachodzących w rejonie karpacko-pontyjskim, czy też spowodowanym przez zmiany klimatyczne i lokalnie poszerzający się obszar stepu i jaki wpływ na to zjawisko mogły mieć migracje ludności z Kaukazu. Te pytania stanowią ośnowę projektu badań w Gordinesti.